

Łódź, dnia 14.03.2022r.

Dr hab. n. o zdrowiu Ewa Borowiak
Zakład Pielęgniarstwa Zachowawczego
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

OCENA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Doroty Kosiorek pt. „Analiza zatruc substancjami psychoaktywnymi wśród dzieci i młodzieży jako przyczyna hospitalizacji w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie w latach 2016-2018”

przygotowanej pod kierunkiem dr hab. n. o zdrowiu Jolanty Lewko

Podstawę formalną opracowania recenzji stanowi uchwała Senatu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku z dnia 24 lutego 2022r. oraz prośba Dziekana Kolegium Nauk o Zdrowiu prof. dr hab. n. med. Sławomira J. Terlikowskiego o ocenę rozprawy doktorskiej.

Rozprawa doktorska Pani magister Doroty Kosiorek pt.: „Analiza zatruc substancjami psychoaktywnymi wśród dzieci i młodzieży jako przyczyna hospitalizacji w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie w latach 2016-2018” mieści się w obszarze zagadnień z zakresu nauk o zdrowiu. Jest oparta o oryginalne badanie przyczyn, okoliczności oraz przebiegu klinicznego zatruc substancjami psychoaktywnymi wśród dzieci i młodzieży. Doktorantka uzyskała zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku (Uchwała nr R- I- 002/399/2018). Wartość merytoryczną pracy oceniam bardzo wysoko.

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska liczy 128 stron tekstu. Dysertacja ma typowy układ. Praca składa się ze wstępu, prezentacji wyników, kończących się dyskusją i wnioskami. Po spisie treści Autorka zamieściła wykaz skrótów. Tekst rozprawy zawiera spis 158 pozycji piśmiennictwa przedstawiających wyniki polskich i zagranicznych badań z ostatnich 10 lat. Pracę doktorską kończy streszczenie w języku polskim i angielskim, wykaz 68 tabel i 36 rycin oraz aneks.

Wykaz skrótów obejmuje 16 pozycji. Niewątpliwie ułatwia on zapoznanie czytelnika z tematyką rozprawy. Doktorantka niestety, w tekście nie ustrzegła się drobnej pomyłki. Przy zastosowanym układzie alfabetycznym, wykaz powinien

zawierać interpretację „POZ” przed wyjaśnieniem skrótu „PSS” a nie po nim. Podobny problem dotyczy umieszczenia skrótu „r. ż.”.

Wstęp stanowi wystarczające wprowadzenie do problemu poruszanego w rozprawie. Pani magister Dorota Kosiorek przedstawiła w nim: problem zażywania i uzależnienia od substancji psychoaktywnych wśród dzieci i młodzieży jako jeden z największych zagrożeń współczesności oraz założenia Narodowego Programu Zdrowia w tym zakresie. Wstęp zawiera następujące cztery części: „Substancje psychoaktywne”, „Rodzaje zatruć”, „Konsekwencje przyjmowania substancji psychoaktywnych” oraz „Profilaktyka uzależnień”.

W części poświęconej substancjom psychoaktywnym doktorantka szczegółowo przybliżyła ich definicję, wymieniła zaburzenia psychiczne i zachowania spowodowane przyjmowaniem substancji psychoaktywnych w ujęciu Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (ICD-10). Dodatkowo wykazała niebezpieczeństwa nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy”. Doktorantka też w tym rozdziale szczegółowo opisała współczesne formy zażywania substancji psychoaktywnych oraz ich dostępność w Polsce. Pani magister wymieniła drogi ich przyjmowania przez osoby używające substancji psychoaktywnych oraz wymieniła czynniki je determinujące. Przybliżyła również wyniki przeprowadzonych badań oceniających poziom dostępności tych substancji w naszym kraju.

Kolejna część wstępu została poświęcona poszczególnym rodzajom zatruć. Pani magister Dorota Kosiorek przedstawiła definicje, podziały oraz objawy zatruć. Ten fragment dysertacji zawiera podrozdział charakteryzujący zatrucia substancjami psychoaktywnymi. Autorka dokonała poprawnego opisu różnorodnego obrazu klinicznego zażywania substancji psychoaktywnych oraz zasad postępowanie z pacjentem pediatrycznych w czasie jego hospitalizacji. Scharakteryzowała sytuację demograficzną zatruć w Polsce a w szczególności w województwie warmińsko-mazurskim. Na koniec tej części pracy Pani magister opisała etiologię i epidemiologię stosowanych substancji psychoaktywnych przez polską młodzież.

Doktorantka w kolejnym rozdziale dysertacji szczegółowo scharakteryzowała konsekwencje przyjmowania substancji psychoaktywnych. Przytoczyła właściwą definicję uzależnień oraz wykazała, że jest ono złożonym oraz wieloaspektowym zjawiskiem powodującym konsekwencje zarówno psychiczne, fizyczne jak i społeczne.

Ostatnia część wstępu została przez poświęcona profilaktyce uzależnień. Pani magister w sposób krótki przedstawiła najważniejsze informacje w tym zakresie.

Podsumowując, wstęp napisany jest spójnie i stanowi bardzo dobre przygotowanie czytelnika do dalszej lektury.

Część metodologiczna, obejmująca jeden rozdział pracy doktorskiej, zawiera problemy i hipotezy badawcze. Głównym celem badania była analiza przyczyn, okoliczności oraz przebiegu klinicznego zatruc substancjami psychoaktywnymi wśród dzieci i młodzieży z Olsztyna i okolic w okresie trzyletnim hospitalizowanych w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie. Doktorantka dokonała trafnego wyboru oryginalnego problemu badawczego. Dodatkowo postawiła sześć pytania badawcze uszczegóławiające osiągnięcie celu głównego, a mianowicie (cytuję):

1. Jakie substancje psychoaktywne i w jakim miejscu najczęściej zażywają dzieci i młodzież?
2. Czy czynniki socjo-demograficzne takie, jak płeć pacjenta, wiek oraz struktura rodziny mają wpływ na częstość zażywania substancji psychoaktywnych?
3. Z jakimi objawami najczęściej zgłaszali się do szpitala, pacjenci, którzy ulegli zatruciu substancjami psychoaktywnymi?
4. W jaki sposób pacjenci przyjmowali substancje psychoaktywne oraz jak wpłynęło to na organizm młodego człowieka?
5. Czy istnieje zależność pomiędzy zażywaniem substancji psychoaktywnych a występowaniem chorób przewlekłych?
6. Jakie używki najczęściej zażywają nieletni?

Problemom badawczym zostały przypisane następujące hipotezy (cytuję):

1. Uważa się, że do zatrucia substancjami psychoaktywnymi częściej dochodzi poza domem. Najczęściej zażywane substancje psychoaktywne to alkohol natomiast do zatruc dochodzi w miesiącach letnich.
2. Sugeruje się, że dzieci płci męskiej, w wieku szkolnym z rodzin niepełnych zamieszkujących w mieście częściej ulegają zatruciom substancjami psychoaktywnymi.
3. Zakłada się, że u większości dzieci przyjętych do szpitala z powodu zatrucia można zaobserwować zaburzenia świadomości, zaburzenia widzenia, utratę przytomności oraz zaburzenia chodu.

4. Przypuszcza się, że w większości przypadków dzieci i młodzież substancje psychoaktywne przyjmuje drogą pokarmową. Zażywanie tych substancji ma negatywny wpływ na organizm młodego człowieka.
5. Przyjmuje się, że występowanie chorób przewlekłych ma wpływ na zażywanie substancji psychoaktywnych.
6. Uważa się, że najczęściej stosowanymi używkami stosowanymi przez dzieci i młodzież jest alkohol oraz wyroby nikotynowe.

Cele ogólne i szczegółowe oraz hipotezy badawcze zostały poprawnie sformułowane. Niewątpliwie tylko takie działanie umożliwiło Autorce szeroki zakres badań, będący przedmiotem rozprawy, przedstawić w sposób przejrzysty. Uważam, że cele pracy są bardzo ambitne i stanowią doskonały początek bardzo ciekawego projektu badawczego. W związku z tym, że tematem pracy doktorskiej była „Analiza zatruc substancjami psychoaktywnymi wśród dzieci i młodzieży jako przyczyna hospitalizacji w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie w latach 2016-2018”, to pytania szczegółowe w sposób oczywisty pogłębiają analizowane zagadnienie.

Również nie mam uwag do części metodologicznej w odniesieniu do narzędzi badawczych stosowanych do oceny przyczyn, okoliczności oraz przebiegu klinicznego zatruc substancjami psychoaktywnymi wśród dzieci i młodzieży z Olsztyna i okolic hospitalizowanych w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie. W czasie badania przeprowadzono analizę dokumentacji medycznej pacjentów z okresu trzech lat (2016-2018) stosując metodę ilościową za pomocą autorskiego narzędzia badawczego kwestionariusza ankiety.

Dobór badanej grupy 303 pacjentów w wieku od 0 do 18 roku życia, hospitalizowanych z powodu rozpoznania zatrucia substancjami psychoaktywnymi w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie w okresie od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2018 roku uważam za trafny i wystarczający. Niestety nie ma informacji czy w badaniu uwzględniono wszystkich pacjentów z rozpoznaniem: zatrucie substancjami psychoaktywnymi hospitalizowanych w wymienionym okresie.

Analiza statystyczna zawierała testy odpowiednio uzasadnione. Za istotne statystycznie uznano wyniki o współczynniku istotności $p \leq 0,05$. Wydaje się, że obecnie byłoby lepiej uznać wyniki istotne statystycznie o współczynniku istotności $p <$

0,05. Jednocześnie uważam, że zastosowane przez Doktorantkę metody, techniki i narzędzia badawcze pozwoliły na osiągnięcie postawionych celów.

W części badawczej Pani Dorota Kosiorek przedstawiła wyniki uzyskanych badań. Ten rozdział zawiera 52 strony. Podzielony został na 5 podrozdziałów zorganizowane tematycznie, a mianowicie (1) charakterystyka badanej grupy; (2) analiza zdarzenia przyjęcia dziecka do szpitala; (3) analiza czasu hospitalizacji dzieci zatrutych substancjami psychoaktywnymi; (4) analiza: zatruc z udziałem alkoholu etylowego, pozostałymi substancjami psychoaktywnymi, występowania chorób współistniejących (przewlekłych), stanu zdrowia pacjentów oraz przyczyn zgłoszenia się do szpitala pacjentów z objawami zatrucia substancjami psychoaktywnymi oraz (5) analiza zastosowanego leczenia. Wyniki zostały przedstawione bardzo skrupulatnie oraz w sposób uporządkowany. Doktorantka poprawnie zweryfikowała przyjęte hipotezy i zakładane cele badawcze. Analizowane parametry przedstawiła poprawnie w sposób graficzny i opisowy w 68 tabelach i na 36 rycinach. Dyskutowałabym z Autorką na temat konieczności powielania tych samych danych w tabelach i rycinach (np. tabela 5 i rycina 2, tabela 6 i rycina 3, tabela 7 i rycina 4 itd.). Wydaję się, że wybór jednej z tych form gwarantowałoby większą przejrzystość przekazywanych wyników. Dodatkowo przed publikacją wyników pracy proponuję na stronie 31 zamienić „ilość pacjentów” na „liczbę pacjentów”. Jest to pewnie błąd edytorski.

Doktorantka, pozyskane wyniki poddała analizie statystycznej wykorzystując adekwatne metody analizy i obliczeń. Wyniki analiz uznano za znamienne statystycznie przy wartości $p \leq 0.05$.

Dyskusja zawarta na 10 stronach została przeprowadzona poprawnie. W tym rozdziale Autorka omawiała uzyskane wyniki badań. Rozdział ten oceniam bardzo wysoko. Doktorantka trafnie zestawiała otrzymane wyniki z dostępnymi danymi prezentowanymi w piśmiennictwie. Dodatkowym atutem przedstawionej do oceny dysertacji jest część dyskusji dotycząca konieczności wdrożenia działań profilaktycznych zatruc substancjami psychoaktywnymi m.in. poprzez planową edukację dzieci, młodzieży, rodziców, opiekunów ale także pracowników ochrony zdrowia, nauczycieli oraz psychologów. Forma dyskusji świadczy o dużej erudycji Autorki oraz o jej bardzo dobrym przygotowaniu z zakresu analizowanej problematyki. Doktorantka wykazała, że potrafi w oparciu o analizę najnowszego piśmiennictwa

i wyniki własne zrealizować zaplanowane badanie naukowe i prawidłowo sformułować wnioski.

Wnioski są odzwierciedleniem celu pracy i są źródłem nowej ważnej wiedzy w zakresie nauk o zdrowiu. Doktorantka sformułowała sześć wniosków. Wszystkie są ważne i adekwatne do postawionych celów. Mają one dużą wartość praktyczną szczególnie dla nauk o zdrowiu. Powinny być wykorzystane przy planowaniu działań profilaktycznych.

Piśmiennictwo liczy 158 pozycji zarówno w języku polskim oraz angielskim i zostało dobrane w sposób właściwy. Jednak przed publikacją wyników pracy należałoby usunąć z piśmiennictwa powtarzające się pozycje np. 42 i 96, 51 i 156, 72 i 102, 120 i 129.

Streszczenia w języku polskim i angielskim w sposób przejrzysty informują o istocie pracy.

Doktorantka w pracy wykazała się poprawnością redakcyjno-językową, opanowaniem techniki pisania, sporządzaniem przypisów, tabel, wykresów i bibliografii. W pracy zauważyłam pojedyncze błędy głównie edytorskie, które należy poprawić przed publikacją. Jednocześnie drobne błędy i moje nieliczne powyższe krytyczne uwagi nie obniżają wartości pracy. Praca jest nowatorska, bardzo ciekawa i potrzebna a otrzymane wyniki powinny zostać opublikowane.

W podsumowaniu stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr **Dorota Kosiorek** spełnia wymogi stawiane rozprawie doktorskiej określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003,65,595 z późn. zm.) w związku z art. 179 ust.1 Ustawy z dnia 3 lipca 2018r. – Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, 1669, z późn. zm.). Doktorantka wykazała się umiejętnością planowania i prowadzenia badań naukowych, znajomością wiedzy o badanym przedmiocie, oraz przeprowadziła poprawnie rozumowanie naukowe.

W oparciu o powyższe zwracam się do Wysokiej Rady ds. Stopni Naukowych w dyscyplinie nauki o zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie magister **Doroty Kosiorek** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. n. o zdrowiu Ewa Borowiak

Kierownik
Zakładu Pielęgniarstwa Zachowawczego
Katedry Nauczania Pielęgniarstwa
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
Dr hab. n. o zdrowiu Ewa Borowiak

Wydział Nauk o Zdrowiu
Uniwersytet Medyczny w Łodzi